

SİGARA İÇEN EBEVEYN VE YAKIN ARKADAŞLARIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİN SİGARA İÇME ALİŞKANLIKLARI ÜSTÜNDEKİ ETKİLERİ

H. Yazıcı*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sigara içen ebeveyn ve yakın arkadaşların üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerindeki etkisini belirlemektir. Çalışmaya katılan 453 öğrencinin % 39.29'u (n=178) kız, %60.71'i (n=275) erkek idi. Ebeveynlerin sigara içmeye dönük tutumlarını, öğrencilerin, ebeveynlerin ve arkadaşların sigara içme durumlarını tanımlayan veriler toplandı. Lojistik regresyon analizi, ebeveynlerin (OR = 1.58; 95% CI: 1.02-2.44) ve arkadaşların sigara içmeleri (OR = 6.19; 95% CI: 2.62-14.67) ile üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösterdi. Bu sonuçlar, sigara içen ebeveyn ve üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerinde benzer önemli etkiye sahip olduğunu ortaya koydu.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynler, arkadaşlar, sigara içme, üniversite öğrencileri.

Influences of Parental and Close Friends' Smoking on University Students Smoking

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate parental smoking and friend's smoking effect on university students smoking. Of 453 students whom participated in this study, 39.29% (n=178) were female, and 60.71% (n=275) were male. Data collected included measures of attitudes toward parental smoking, smoking status of university students, parents and friends. Logistic regression analysis showed that parental smoking (OR = 1.58; 95% CI: 1.02-2.44) and friend's smoking (OR = 6.19; 95% CI: 2.62-14.67) were significantly associated with university student's smoking. These results suggest that friends' and parents' smoking have similarly important influences on university student's smoking.

Key Words: Parents, friends, smoking, university students.

GİRİŞ

Çocukların sigara içme alışkanlıkları üzerinde ebeveynlerin etkisi vardır (Engels ve ark 1999). Bu etki sahip olunan inançlardan çok,

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı.

sergilenen tutumlardan kaynaklanır (Chassin ve ark 1998). Ebeveyn etkisi çocukların sigara içmeye başlamaları yanında, bu alışkanlığı sürdürmelerinde de gözlenir (Doherty ve Allen 1994). Ebeveynleri sigara içenlerin sigara içme riskleri, içmeyenlere oranla daha yüksektir (Chassin ve ark 1994).

Ebeveynlerin sigara içme alışkanlıkları ile çocuklarının sigara içmeleri arasındaki ilişkiler, farklı yaklaşımlarla incelenmektedir. Bunlardan biri olan sosyal-bilişsel öğrenme yaklaşımı, bu ilişkiyi ebeveyn davranışlarının taklit edilmesi ya da model alınarak öğrenilmesiyle açıklar. Sosyal-bilişsel öğrenme yaklaşımı, çocukların sigara içmeye ilişkin tutum ve beklentilerinin oluşumuna ebeveynlerin katkı sağladıklarını vurgular (Beck ve ark 1993). Bu tutum ve beklentiler, çocukluk döneminden itibaren oluşmaya başlar. Çocukluk döneminde gelişmeye başlayan tutumlar, farklı yaşlarda da olsalar, bireylerin sigara içme alışkanlıklarını etkiler (Chassin ve ark 1998). Sigara içmeyle ilgili tutum ve inançların oluşumunda, eksik ya da yanlış bilgilendirmelerin rolü vardır. Gerçekte olumsuz, ancak sosyal süreçlerle olumlu hale dönüştürülmüş olan bilgiler, bireylerin sigaraya başlama eğilimlerini güçlendirir (Hine ve ark 1997). Bu nedenle, sigara içenlerin kişisel şemaları, sigara içmeyenlerden ve sigarayı bırakanlardan daha farklı olur (Shadel ve ark 2000, Yazıcı 2007).

Bazı araştırmalarda, ebeveyn ve çocukların sigara içme alışkanlıkları arasındaki ilişki; psikotizm, nörotizm ve dışadönüklük gibi bazı kalıtsal kişilik özellikleriyle birlikte incelenmiştir (Hughes 1986). Ebeveyn sigara içiminin kalıtsal olarak bazı farmakolojik etkiler ortaya çıkardığını, bu durumun çocukların sigara içme eğilimlerini güçlendirdiğini ve aynı zamanda sigarayı bırakmalarını zorlaştırdığını savunan araştırmalara da rastlanmaktadır (Heath ve Martin 1993). Kalıtım sigara içme ilişkilerini belirlemeye dönük en önemli araştırmalar, ikizler üzerinde yapılmıştır. Bu

ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bir araştırmayla, kalıtsal özelliklerin sigara içme davranışına ilişkin varyansın % 50'sini açıkladığı tespit edilmiştir (Heath ve Martin 1993). Benzer araştırmalarda nikotin bağımlısı olan ve olmayan bireylerin davranışlarının yanında, biyolojik yapılarında da bazı farklılıklar olduğu saptanmıştır (Pomerleau ve Kardia 1999).

Bireylerin sigara içme alışkanlığı üzerinde ailenin yanında, çevresel faktörlerin de etkisi vardır. Sosyal gruplar bu etkiyi oluşturan en önemli kaynaklardan biridir. Bireyin kendini sosyal bir grupta özdeşleştirmeye çalışması, sigara içmeye neden olan faktörlerin başında yer alır (Sussman ve ark 1994). Sosyal etkilenme ve özdeşleşme çabaları aktif ya da pasif nitelikte olabilir. Bireyler sigara içen arkadaşlarından etkilendikleri gibi, akran grubundakileri etkileyerek onların da sigara içmeye başlamalarına yol açabilirler (Graham ve ark 1991). Sigara içen ilk örnekleri algılama biçimi (Gibbons ve ark 1995), akran grubu ve arkadaşlık ilişkileri (Killen ve ark 1997) bu alışkanlığın ortaya çıkmasında son derece etkilidir.

Ebeveyn ve yakın arkadaşların sigara içme alışkanlığı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı araştırmalar (ör. Ho ve Gee 2002) tütün çiğneyen, madde kullanan ve sigara içen ebeveynlerin, üniversitede okuyan çocuklarının bu alışkanlıkları kazanmaları ve sergilemeleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Diğer bazı araştırmalarla ise (Fidler ve ark 2008) biyolojik anne babaların sigara içme alışkanlıklarının, çocuklarının sigara içmeye başlama riskleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bu farklı sonuçlar değerlendirilirken, ebeveynlerin sigara içme alışkanlıklarının yanında, sergiledikleri tutumların da dikkate alınması gerekir. Ebeveynlerin çocuklarının sigara içme alışkanlığına karşı geliştirdikleri tutumlar kültürel yapıyla ilişkili olabilir. Bu tür tutumlar üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarını da etkiler.

Bu çalışmadaki temel amacımız, ebeveyn ve yakın arkadaşların sigara içme alışkanlıklarıyla üniversite öğrencilerinin sigara içme durumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmada aynı zamanda bazı ebeveyn tutumlarının (otoriter, disiplinli, müsamahakâr ve serbest) öğrencilerin sigara içme durumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi de hedeflenmektedir.

YÖNTEM VE GEREÇLER

Örneklem

Bu çalışmanın verileri 2007 yılının Ekim-Aralık aylarında toplandı. Araştırmanın örneklemini, ülkemizin farklı illerinden öğrenim görmek için Trabzon'a gelen Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencileri oluşturdu. Bu öğrenciler farklı fakülte ve bölümlerden seçkisiz olarak belirlendi. Toplam 453 öğrencinin % 39.29'u (n=178) kız, %60.71'i (n=275) erkek idi. Örneklem grubunda bulunanların yaş ortalaması 21.63 ± 2.55 , yaş aralıkları 17 ile 29 arasında değişmekteydi.

Veri Toplama Araçları

Veriler bizim tarafımızdan oluşturulan bilgi formu ile toplandı. Formun birinci kısmında, öğrencilerin demografik özellikleri ve sigara içme alışkanlıkları ile ilgili bilgileri içeren sorulara yer verildi. Bu bağlamda öğrencilerin sigara içme süresi, günlük ortalama sigara içme sayısı, sigarayı bırakma konusunda yardım alma isteği, sigarayı bırakma denemeleri ve sigara paketleri üzerindeki yazıları algılama biçimleri araştırıldı.

Oluşturulan formun ikinci kısmında ise; ebeveyn ve yakın arkadaşlarının sigara içme alışkanlıklarına ilişkin bazı ifadeler yer verildi. Bu kapsamda da algılanan aile tutumları, ebeveynlerin sigara içme durumu, sigara içme konusunda aile görüşlerinin etkisi, ebeveynlerin sigara içme konusundaki tavsiyeleri, evdeki sigara içme kuralları ve yakın arkadaşların sigara içme alışkanlıkları araştırıldı. Algılanan

aile tutumları, genel olarak aile tutumlarının nasıl değerlendirildiğini ve ailelerin sigara içmeye karşı geliştirdikleri tepkileri kapsamaktaydı. Formdaki ifadeler evet-hayır şeklinde işaretlenebilecek özellikteydi.

İşlem

Geliştirilen form araştırmacılar ve araştırmacıların bilgilendirdiği öğretim elemanları tarafından uygulandı. Öğrencilere araştırmanın amaçları hakkında bilgi verilerek, çalışmanın önemi vurgulandı. Uygulanan araçların üzerine isim yazmamaları istendi. Uygulama sınıf ortamında, tek oturumda ve 15 dakikada tamamlandı. Günlük ortalama sigara içme sayıları beşin altında olanlar ile sigara içme süresi bir yıldan az olanların ölçükleri değerlendirmeye alınmadı. Çünkü günlük ortalama sigara içme sayılarının çok düşük olması ve sigara içme geçmişinin çok kısa olması bu alışkanlığın kazanıldığı anlamına gelmez (Brown ve ark 2001).

Veri Analizleri

Veri analizleri SPSS 15.0 paket programıyla yapıldı. Tanımlayıcı istatistik teknikleriyle, grubun özellikleri betimlendi, lojistik regresyon işlemleri ile öğrencilerin sigara içme alışkanlıkları açıklanmaya çalışıldı.

BULGULAR

Örneklem Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 1'de çalışmamıza katılan öğrencilerle ilgili tanımlayıcı bilgiler özetlenmiştir. Araştırmaya katılanlardan % 49.22'si (n=223) sigara içerken, % 50.77'i (n=230) içmemekteydi. Sigara içenlerin yaş ortalaması 21.77 (Ss= 2.37) iken, sigara içmeyen öğrencilerin yaş ortalaması 21.50 (Ss=2.71) olarak bulunmuştur. Sigara içenlerin günlük ortalama sigara içme sayısı 15 tane (Ss=8.19), ortalama sigara içme süresi ise 5.30 yıl (Ss=3.10) olarak saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer bilgiler tablo da belirtilmiştir.

Tablo 1. Sigara İçen Üniversite Öğrencilerine İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler.

Değişken	n	%
Sigarayı bırakmayı denediğiniz oldu mu?		
Evet	151	67.7
Hayır	72	32.3
Sigara paketleri üstündeki uyarıcı yazılar sigarayı azaltmanızda etkilimidir?		
Hayır	176	78.9
Çok az	37	16.6
Oldukça etkilidir	9	4.0
Çok etkilidir	1	0.4
Sigara paketleri üstündeki uyarıcı yazılar sigarayı bırakma düşüncenizi olumlu yönde etkiliyor mu?		
Hayır	146	65.5
Çok az	58	26.0
Oldukça etkilidir	15	6.7
Çok etkilidir	4	1.8
Sigarayı bırakmak için yardım almak ister misiniz?		
Evet	15.5	8.19
Hayır	5.30	3.10

Sigara İçme Alışkanlığı İle İlişkili Olan Değişkenler

Kurulan lojistik regresyon modelinde öğrencilerin sigara içme durumu bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Regresyon analizinin ilk aşamasında sigara içmeye (1), içmeme durumuna ise (0) değerleri verilmiştir. Modelde ebeveynlerin sigara içme alışkanlıkları ve bazı tutumları ile yakın arkadaşların sigara içme alışkanlıkları bağımsız değişkenler olarak seçilmiştir. Annenin, babanın ya da her ikisinin halen sigara içme alışkanlığına sahip olmaları ve ebeveynlerden hiç birinin sigara içmemesi durumunu iki kategorili bir değişkenlik olarak belirlenmiş ve bu şekilde modelde yer verilmiştir. Kurulan modelin tümü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde güvenilir bulunmuştur ($c^2 = 111.51$, $sd = 9$, $p < .0005$).

Tablo 2'de maddelerin % 95 güven aralığında odds ratio değerleri ve bağımlı değişkenle

ilişkileri özetlenmiştir. Ebeveynlerin sigara içmesi, üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlığı riskini anlamlı düzeyde arttırmaktadır (OR = 1.58, 95% CI = 1.02-2.44). "Ailenin sigara içme alışkanlığına ilişkin görüşleri önemli değildir" diyenlerin sigara içme riski, "önemlidir" diyenlere oranla anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (OR = 2.33, 95% CI=1.35-4.05). Sigara içmeme konusunda ailesinden tavsiye alanların, almayanlara oranla sigara içme risklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (OR = 2.84, 95% CI = 1.51-5.38). Evde sigara içmeye ilişkin kuralların varlığı ile gençlerin sigara içme alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Diğer aile tutumları ile sigara içme alışkanlığı arasında da anlamlı ilişkiler gözlenmemiştir. Sigara içen yakın arkadaşlara sahip olan gençlerin, sigara içme risklerinin anlamlı düzeyde arttığı tespit edilmiştir (OR = 6.19, 95% CI = 2.62-14.67). Cinsiyet ile sigara içme alışkanlığı arasında da

Tablo 2. Sigara İçme Alışkanlığını Yordayan Değişkenler.

Yordayıcı Değişkenler	OR	CI	p
Cinsiyet			
Kız*	1		
Erkek	3.46	2.21-5.43	<0.01
Algılanan Aile Tutumu			
Serbest*	1		
Müsamahakar	1.19	0.50-2.79	.70
Disiplinli	1.15	0.63-2.11	.66
Otoriter	0.62	0.38-1.02	.06
Ebeveynlerin Sigara İçmesi			
İkisi de içmez*	1		
Her ikisi ya da biri içer	1.58	1.02-2.44	<04
Aile görüşünün önemi var mı?			
Evet*	1		
Hayır	2.33	1.35-4.05	<01
İçmeme konusunda aile tavsiyesi var mı?			
Hayır*	1		
Evet	2.84	1.1-5.38	<01
Evde sigara içme kuralı var mı?			
Evet*	1		
Hayır	0.79	0.51-1.23	.31
Yakın arkadaşlardan sigara içen var mı?			
Hayır*	1		
Evet	6.19	2.62-14.67	<001

OR = odds ratio; CI = 95% güven aralığı. * Referans grubu.

anlamli ilişki bulunmuştur (OR = 3.46, 95% CI = 2.21-5.43). Buna göre, erkeklerin sigara içme risklerinin, kızlara oranla 3.46 kat daha fazla olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada ebeveynlerin sigara içme alışkanlıklarına sahip olmalarının, üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç, daha önce yapılan bazı

araştırmaların sonuçlarına paralellik gösterirken, bazılarıyla çelişmektedir. Chassin ve arkadaşları (1996) bireylerin sigara içme alışkanlıklarının, ebeveynlerinin sigara içme geçmişiyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdi. Hollanda'da 7426 ergen üzerinde yapılan araştırmayla da ebeveynlerin sigara içme alışkanlıklarının çocuklarının sadece sigara içme riskini arttırmadığı, aynı zamanda aylık, hatta günlük sigara içme alışkanlıkları üzerinde de etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Aynı araştırmada, bir ebeveyni

ölmüş olan ergenlerin sigara içme alışkanlığı risklerinin, anne ve babası yaşayanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır (Otten ve ark 2007). Chassin ve arkadaşları (1998) sigara içme alışkanlığının kazanımı yanında, bu alışkanlığın ortaya çıkmasına katkı sağlayan tutumların oluşumunda da ebeveynlerin önemli bir işleve sahip olduklarını vurgulamışlardır.

Bu çalışmadan elde edilen bulguların aksine Doherty ve Allen (1994), ebeveynlerin sigara içme alışkanlıkları ile ergenlerin sigara içme alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır. Yapılan benzer çalışmalarda bireylerin sigara içme alışkanlığı üzerinde sigara içen ebeveyn ve kardeşlerin etkilerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Cowdery ve ark 1997). Güney Kore'de yapılan bir araştırmada, genç yetişkinlerin sigara içmeleri ile babaların sigara içme alışkanlıkları arasında anlamlı ilişki bulunmazken ($r=.02$), arkadaş etkisinin sigara içme alışkanlığı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ($r=.64$) gözlenmiştir. Aynı çalışmada, ebeveyn baskısının genç yetişkinlerin sigara içme alışkanlığı ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (Hwang ve Akers 2006).

Çalışmamızda, sigara içmeyle ilgili bazı ebeveyn tutumlarıyla, öğrencilerin sigara içme alışkanlıkları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Buna göre, "ailenin sigara içme konusundaki görüşünün önemli olmadığını" belirtenlerin sigara içme riski, görüşlerin önemli olduğuna inananlara oranla 2.33 kat artmaktadır. Bu sonuç, sigara içme konusunda aile görüşünün anlamlı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Aile tutumlarıyla ilgili dikkati çeken diğer anlamlı bulgu, ebeveynlerin çocuklarına sigara içmememe konusunda verdikleri tavsiyelerle ilgilidir. Sigara içmeme konusunda "ebeveynlerinin tavsiyelerde bulunduğunu" belirtenlerin sigara içme riski, "tavsiye almadıklarını" belirtenlere oranla 2.84 kat artmaktadır. Bu bulgu, bir öncekiyle çelişkili görülebilir. Çünkü ailenin görüşlerinin önemli olduğunu belirtenlerin, aile tavsiyelerini de dikkate alarak sigara

içme alışkanlığına yönelmemesi beklenebilir. Araştırmamızda elde edilen tanımlayıcı bulgular, sigara içen öğrencilerin yaş ortalamalarının 21.77 ± 2.37 ve ortalama sigara içme sürelerinin (yıl) 5.30 ± 3.10 olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin sigaraya başlama yaşlarının genelde ergenlik dönemi içinde kaldığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle öğrencilere ebeveyn tavsiyelerinin bu alışkanlığın ortaya çıkmasından sonra verildiği düşünülmektedir. Bizim öğrencilere sorduğumuz soru; "Ebeveynleriniz sigara içmeme konusunda size tavsiyelerde bulunur mu?" şeklindeydi. Bu ifade "Sigara içmeye başlamadan önce ebeveynleriniz size tavsiyelerde bulundu mu?" şeklinde sorulsaydı, daha farklı sonuçların ortaya çıkabilmesi de söz konusu olabilirdi.

Sigara içmenin riskleri konusunda, ebeveynlerin üniversite öğrencilerine verdikleri öneriler ya da yaptıkları tavsiyeler son derece önemlidir (Murphy-Hoefer ve ark 2004). Bizim çalışmamızda ailenin genel tutumları (serbest, müsamahakâr, disiplinli, otoriter) ile bireylerin sigara içme alışkanlıkları arasında anlamlı ilişkiler saptanmamıştır. Ancak Castrucci ve Gerlach (2006) otoriter ebeveyn tutumlarının ergenlerin sigara içme riskini anlamlı düzeyde azalttığını ($OR = 0.74$, % 95 CI:0.58-0.95) tespit etmişlerdir. Bu bulguya göre, öğrenciler otoriter ebeveynlerin sigara içme konusundaki tavsiyelerini dikkate almaktadırlar. Wilson ve ark. (2007) ailelerin ilişki biçimlerinin, (ebeveynlerin yakın ilişki içinde olması, birlikte zaman geçirme, sağlıklı iletişim içinde olma ve birlikte yemek yeme sıklığı) orta ve yüksek öğretim kurumlarında okuyan çocuklarını sigara içme alışkanlığından koruduğunu belirlemişlerdir.

Ailelerin tavsiyeleri yanında, sigara içmeyle ilgili tutumları da çocuklarının sigara içmeye başlama riski üzerinde etkilidir. Annelerin sigara içmeyle ilgili kural koymaları ya da çocuklarına sigara karşıtı mesajlar vermeleri (tavsiyelerde bulunmaları) sahip oldukları sigara içme alışkanlıklarıyla ilişkili bulunmuştur. Bu araştırmanın

bulguları, çocukların verilen mesajları annelerinin sigara içme alışkanlığıyla ilişkilendirerek değerlendirdiklerini göstermiştir (Herbert ve Schiaffino 2007). Verilen bu tür mesajların yanında, ebeveynlerin sigara içerek model olmalarının ve sigara içmeye dönük olumlu tutumlarının, gençlerin sigara içme alışkanlığını kazanmaları üzerinde anlamlı bir sinerji oluşturduğu saptanmıştır (Kalesan ve ark 2006).

Sigara içen yakın arkadaşların üniversite öğrencilerinin sigara içme riskini anlamlı düzeyde arttırması, bu araştırmadan elde ettiğimiz diğer önemli sonuçtur. Buna göre, yakın arkadaşları sigara içenlerin, sigara içme alışkanlığına sahip olma riski, 6.19 kat artmaktadır. Bu oran son derece yüksektir ve literatürün genel bulgularıyla paralellik göstermektedir. Waters ve ark. (2006) yaptıkları araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerinde fiziksel ve psikolojik değişkenlerden çok sosyal değişkenlerin anlamlı etkisi vardır. Sosyal değişkenlerin en önemlileri, akran grupları ve yakın arkadaşlardır. En yakın arkadaşın sigara içmesi ve sigara içmenin aynı grup içinde yaygın olması, bireylerin sigara içmeye başlama ve sürdürme eğilimlerini arttırmaktadır (Jackson 1997). Sigara içmeyle ilgili sosyal imaj, orta öğretim kurumlarında kızlar, yüksek öğretim kurumlarında ise erkekler için daha anlamlıdır (Evans ve ark 2006). İçinde bulunulan arkadaş grubunun etkisi, Güney Afrikalı üniversite öğrencilerinin sigara içme alışkanlığını açıklayan dört önemli faktörden biri olarak saptanmıştır (Brook ve ark 2005).

Yukarıdakilerin aksine De Vries ve ark. (1999) bulguları hem bizim hem de ulaşabildiğimiz literatürün bulguları ile çelişmektedir. Bu araştırmacılar tarafından yapılan beş yıllık boylamsal çalışmada, ergenlerin sigara içme alışkanlıkları üzerinde sigara içen arkadaş etkisinin anlamlı olmadığı saptandı. Bu çalışmanın boylamsal nitelikte olması, ortaya çıkan farklı sonuçların nedenlerinden biri olabilir.

Literatürde, sigara içme alışkanlığı üzerinde ebeveyn ve yakın arkadaş etkisini birlikte

inceleyen çalışmalara da rastlanmaktadır. Castrucci ve ark. (2007) göre arkadaş ve ebeveynlerin sigara içmeye ilişkin görüşleri bireyler için önemli olabilmektedir. Bu görüşler olumlu nitelikteyse, bireylerin sigara içme riskini güçlendirir. Suriyeli öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, sigara içen arkadaşların sigara içme sürecinin her aşamasında anlamlı bir etkiye sahip oldukları ancak ebeveyn ve arkadaş kombinasyonlarının da ha da güçlü bir etkiye yol açtığı (OR = 4.4, 95% CI:2.7-7.0) belirlenmiştir (Maziak ve Mzayek 2001). Pakistanlı ergenler arasında yapılan bir araştırmada da ebeveynlerin (OR = 1.7, % 95 CI: 1.1-2.8) ve yakın arkadaşların sigara içmelerinin (OR = 6.2, % 95 CI:3.9-9.9) sigara içme alışkanlığı riskini anlamlı düzeyde arttırdığı saptanmıştır (Rozi ve ark 2005).

Bu çalışmada cinsiyet değişkeni ile sigara içme alışkanlığı arasındaki ilişki de incelenmiştir. Buna göre, erkeklerin sigara içme riskinin kızlara oranla 3.46 kat fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu ile literatür bulguları arasında paralellik vardır (Altındağ ve ark 2005, Munaf ve ark 2007, Tot ve ark 2002). Ancak son yıllarda yapılan bazı araştırmalar, cinsiyet ile sigara içme alışkanlığı arasındaki ilişkilere yeni boyutlar kazandırmaktadır. Örneğin Cho ve ark. (2008) yaptıkları araştırmada, erkeklerin yaşı ile sigara içme alışkanlıkları arasında negatif bir ilişki gözlenmiştir. Yani erkeklerin yaşları arttıkça, sigara içme alışkanlıklarının azaldığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, kızların yaş artışlarına paralel olarak sigara içme alışkanlıklarının arttığı saptanmıştır. Morley ve Hall'de (2008) sigara içme deneyiminin son yıllarda kızlar arasında artmaya başladığını, buna karşı erkeklerin sigara tüketim miktarının azaldığını ortaya çıkarmışlardır.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Seçilen örneklem grubunun küçük olması, sosyal öğrenme yaşantılarına dayalı olarak ortaya çıkan ve sigara içme alışkanlığını etkileyen tutumların belirlenmemesi, ebeveynlerin

sigara içme alışkanlıkları ile öğrencilerin alışkanlıkları arasında biyolojik tabanlı ilişkilerin aranmaması ve halen sigara içmeyen ebeveynlerin sigara içme geçmişlerinin araştırılmaması, çalışmanın önemli sınırlılıklarıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmayla ebeveynlerin sigara içme alışkanlıklarının, sigara içmeyle ilgili bazı tutumlarının ve sigara içen yakın arkadaşların, üniver-

site öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu saptanmıştır. Buna göre, sigara içen ebeveyn ve yakın arkadaşlar, bireylerin sigara içme risklerini anlamlı düzeyde artırır. Bundan sonra yapılacak çalışmaların, kalıtsal etkileri, sosyal ve kültürel yaşantılarla ortaya çıkan sigara içme tutumlarını kapsayıcı nitelikte olması ve boylamal desenlerde düzenlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Altındağ A, Yanık M, Yengil E ve ark (2005) Şanlıurfa'da Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 6: 61-66.

Beck AT, Wright FD, Newman CF et al (1993) *Cognitive Therapy of Substance Abuse*. New York: Guilford.

Brook JS, Morojele NK, Brook DW et al (2005) Predictors of Cigarette use Among South African Adolescents. *International Journal of Behavioral Medicine*, 12: 207-212.

Brown RA, Kahler CW, Niaura R et al (2001) Cognitive-Behavioral Treatment for Depression in Smoking Cessation. *J Consult Clin Psychol*, 69: 471-480.

Castrucci BC, Gerlach KK (2006) Understanding the Association Between Authoritative Parenting and Adolescent Smoking. *Maternal and Child Health Journal*, 10: 217-224.

Castrucci BC, Gerlach KK, Kaufman NJ et al (2007) The Association Among Adolescents' Tobacco use, Their Beliefs and Attitudes, and Friends' and Parents' Opinions of Smoking. *Maternal and Child Health Journal*, 6:159-167.

Chassin L, Presson CC, Rose JS et al (1996) The Natural History of Cigarette Smoking from Adolescence to Adulthood Demographic Predictors of Continuity and Change. *Health Psychol*, 15: 478-484.

Chassin L, Presson CC, Rose JS, Sherman SJ (1998) Maternal Socialization of Adolescent Smoking: Intergenerational Transmission of Smoking-Related Beliefs. *Psychology of Addictive Behaviors*, 12: 206-216.

Chassin L, Presson CC, Sherman SJ et al (1994) Family History of Smoking and Young Adult Smoking Behavior. *Psychology of Addictive Behaviors*, 8: 102-110.

Cho HJ, Khang YH Jun HJ et al (2008) Marital Status and Smoking in Korea: The Influence of Gender and Age. *Soc Sci Med*, 66: 609-619.

Cowdery JE, Fitzhugh EC, Wang MQ (1997) Sociobehavioral Influences on Smoking Initiation of Hispanic Adolescents. *J Adolesc Health*, 20: 46-50.

De Vries H, Drop MJ, Van Breukelen GJP (1999) Influences of Parental and Best Friends' Smoking and Drinking on Adolescent Use: A Longitudinal Study. *Journal of Applied Social Psychology*, 29: 337-361.

Doherty WJ, Allen W (1994) Family Functioning and Parental Smoking As Predictors of Adolescent Cigarette Use: A Six-Year Prospective Study. *Journal of Family Psychology*, 8: 347-353.

Engels DV, Knibbe RA, Vries HD et al (1999) Influences of Parental and Best Friends' Smoking and Drinking on Adolescent Use: A Longitudinal Study. *Journal of Applied Social Psychology*, 29: 337-361.

Evans WD, Powers A, Hersey J et al (2006) The Influence of Social Environment and Social Image on Adolescent Smoking. *Health Psychol*, 25: 26-33.

Fidler JA, West R, Van Jaarsveld CHM ve ark (2008) Smoking Status of Step-Parents as A Risk Factor for Smoking in Adolescence. *Addiction*, 103: 496-501.

Gibbons FX, Helweg-Larsen M, Gerrard M (1995) Prevalence Estimates and Adolescent Risk Behavior: Cross-Cultural Differences in Social Influence. *J Appl Physiol*, 80: 107-121.

Graham JW, Marks G, Hansen WB (1991) Social Influence Processes Affecting Adolescent Substance Use. *J Appl Physiol*, 76: 291-298.

Heath AC, Martin NG (1993) Genetic Models for the Natural History of Smoking: Evidence for A Genetic Influence on Smoking Persistence. *Addict Behav*, 18: 19-34.

Herbert DF, Schiaffino KM (2007) Adolescents' Smoking Behavior and Attitudes: The Influence of Mothers' Smoking Communication, Behavior and Attitudes. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 28: 103-114.

Hine DW, Summers C, Tilleczek K et al (1997) Expectancies and Mental Models as Determinants of Adolescents' Smoking Decisions. *Journal of Social Issues*, 53: 35-52.

Ho CS, Gee MJ (2002) The Parental Influence of Betel-Chewing Behavior Among Junior High School Students in Taiwan. *Substance Abuse*, 23: 183-189.

Hughes JR. (1986) Genetics of Smoking: A Brief Review. *Behavior Therapy*, 17: 335-345.

Hwang S, Akers RL (2006) Parental and Peer Influences on Adolescent Drug Use in Korea. *Asian Criminology*, 1: 51-69.

Jackson C (1997) Initial and Experimental Stages of Tobacco and Alcohol Use During Late Childhood: Relation to Peer, Parent, and Personal Risk Factors. *Addict Behav*, 22: 685-698.

Kalesan B, Stine J, Alberg AJ (2006) The Joint Influence of Parental Modeling and Positive Parental Concern on Cigarette Smoking in Middle and High School Students. *J Sch Health*, 76: 402-407.

Killen JD, Robinson TN, Haydel KF et al (1997) Prospective Study of Risk Factors for the Initiation of Cigarette Smoking. *J Consult Clin Psychol*, 65: 1011-1016.

Maziak W, Mzayek F (2001) Characterization of Smoking Habit Among High School Students in Syria. *Eur J Epidemiol*, 16: 1169-1176.

Morley KI, Hall WD (2008) Explaining the Convergence of Male and Female Smoking Prevalence in Australia. *Addiction*, 103: 487-495.

Munafò MR, Zetteler JI, Clark TG (2007) Personality and Smoking Status: A Meta-Analysis. *Nicotine & Tobacco Research*, 9: 405-413.

Murphy-Hoefler R, Alder S, Higbee C (2004) Perceptions About Cigarette Smoking and Risks Among College Students. *Nicotine & Tobacco Research*, 6: 371-374.

Otten R, Engels RCME, De Ven MOM, et al (2007) Parental Smoking and Adolescent Smoking

Stages: The Role of Parents' Current and Former Smoking, and Family Structure. *J Behav Med*, 30: 143-154.

Pomerleau OF, Kardia SLR (1999) Introduction to the Featured Section: Genetic Research on Smoking. *Health Psychol*, 18: 3-6.

Rozi S, Akhtar S, Ali S et al (2005) Prevalence and Factors Associated with Current Smoking Among High School Adolescents in Karachi, Pakistan. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, 36: 498-505.

Shadel WG, Niaura R, Abrams DB (2000) An Idiographic Approach to Understanding Personality Structure and Individual Differences Among Smokers. *Cognitive Therapy & Research*, 24: 345-359.

Sussman S, Dent CW, McAdams LA et al (1994) Group Self-Identification and Adolescent Cigarette Smoking: A 1-Year Prospective Study. *J Abnorm Psychol*, 103: 576-580.

Tot Ş, Yazıcı K, Ertekin Yazıcı A ve ark (2002) Mersin Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara ve Alkol Kullanım Yaygınlığı ve İlişkili Özellikler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3: 227-231.

Waters K, Haris K, Hall S et al (2006) Characteristics of Social Smoking Among College Students. *J Am Coll Health*, 55: 133-139.

Wilson DB, McClish DK, Heckman CJ et al (2007) Parental Smoking, Closeness to Parents, and Youth Smoking. *American Journal of Health Behavior*, 31: 261-271.

Yazıcı H (2007) Sigara İçen ve İçmeyen Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçmeye İlişkin Tutumları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3: 83-90.